

УДК 346.1

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.6.25>**Оксана Вінник,***докт. юрид. наук, професор,**член-кореспондент Національної академії правових наук України,**головний науковий співробітник відділу міжнародного приватного права**та порівняльного правознавства**Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва**імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України*

ПРАВО ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Стаття присвячена проблемам правового забезпечення цифрової економіки, що стрімко формується з притаманними їй особливостями щодо: ключових засад функціонування, переваг та ризиків, специфіки суб'єктно-об'єктного складу, електронної форми взаємодії, впливу на конкуренцію. Це зумовлює необхідність особливих підходів до регулювання відносин у сфері цифрової економіки з метою забезпечення її соціального спрямування, яке має стимулювати переваги цифровізації та запобігати її ризикам та/або зменшувати їх.

Аналіз відносин цифровізації у сфері економіки свідчить, що вони включають елементи всіх господарсько-правових інститутів: принципи цифровізації економіки та основні засади державної економіко-правової політики щодо цифровізації; особливості суб'єктного складу (в тому числі наявність віртуальних підприємств, суб'єктів цифрового підприємництва та суб'єктів організаційно-господарських повноважень, що ним опікуються); особливості об'єктного складу (наявність цифрових ресурсів, включно з віртуальними об'єктами); електронні договори та порядок розгляду спорів онлайн; антимонопольно-конкурентне регулювання з урахуванням присутності на ринках потужних цифрових платформ, віртуальних підприємств, інших надбань цифровізації, що впливають на стан конкуренції; проблеми відповідальності (застосування цифрових технологій для виявлення порушень, розгляду пов'язаних із цим справ та застосування заходів відповідальності) тощо. Це дозволяє запропонувати визначення поняття «право цифрової економіки» як: наукового напрямку господарсько-правової науки, що досліджує особливості відносин цифровізації у сфері економіки з метою напрацювання рекомендацій щодо їх оптимального регулювання; підгалузі господарського законодавства, що регулює відносини цифровізації у сфері економіки; підгалузі господарського права, що визначає специфіку регулювання таких відносин.

У міру проникнення цифровізації в усі складники господарських відносин і, відповідно, з набуттям останніми обов'язкової характеристики – наявності цифрового контенту – в праві цифрової економіки в зазначених розуміннях відпадає потреба, оскільки вся економіка набуде цієї властивості в поєднанні з традиційними складниками (учасниками – фізичними та юридичними особами, майном у речовій формі тощо). Отже, господарське право (або економічне право, як його оцінюють деякі науковці) стосуватиметься відносин у сфері економіки, яким притаманні як нині традиційні, так і цифрові складники.

Ключові слова: цифровізація; цифрова економіка; право цифрової економіки; вдосконалення правового регулювання.

Постановка проблеми. Цифровізація (насичення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що фактично уможливило інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір [1]) триває вже понад двадцять років, проте набула високих темпів протягом останнього року завдяки своїй адекватності вимогам карантинних (у зв'язку з COVID-пандемією) заходів, що насамперед передбачають зменшення особистих контактів, і стала для більшості учасників господарського життя (споживачів, бізнесу, суб'єктів

організаційно-господарських повноважень) вельми актуальною. Можливість діяти дистанційно, задовольняючи при цьому як особисті (в продуктах харчування, ліках, платежах, консультаціях, навчанні, у виконанні своїх професійних обов'язків в режимі онлайн, якщо це дозволяє характер роботи), так і ділові потреби (в проведенні нарад, спілкуванні з партнерами та уповноваженими органами, споживачами), дозволила зберегти ділову активність на значному (хоча й нижчому від звичайного) рівні. Більш того, така форма спілкування стала пріоритетною для тих видів бізнес-діяльності, що не потребують – як обов'язкової – традиційної форми

спілкування і, відповідно, приміщень для цього, що дозволяє зменшити/оптимізувати виробничі витрати.

Започаткування в грудні 2019 р. Єдиного державного веб-порталу електронних послуг (Порталу «Дія») [2; 3] забезпечило прискорення, поширення надання електронних послуг «Цифрова держава» [4], що включають низку складників (електронне урядування; кібербезпека; електронна демократія; електронний бізнес; електронний суд; електронна охорона здоров'я; електронна освіта; електронна транспортна система; розумні міста; цифрові навички; повсюдний Інтернет). Єдиний вебпортал державних послуг «Дія», держателем якого є Мінцифри України, передбачає: можливість отримання публічних послуг, подання звернень, скарг, петицій громадян, здійснення електронного листування з органами влади, проведення опитувань тощо; впровадження мобільного застосунку «Дія»; користування особистим кабінетом та доступ до інформації з реєстрів; створення сучасного реєстру адміністративних послуг. Цей сервіс розвивається, пропонуючи нові послуги, зокрема: зміну місця реєстрації онлайн, автоматичну реєстрацію ФОП, сплату податків та подання декларацій, заміну водійського й оновлений розділ «Штрафи», сплату адмінзбору онлайн тощо. З метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби було запроваджено застосунок «Дій вдома» [5]. Анонсована нещодавно онлайн-платформа «ВзаємоДія» для комунікації громадян з органами виконавчої влади [6]. Врегульовано на рівні закону відносини щодо створення та функціонування Національної інфраструктури геопросторових даних (взаємопов'язана сукупність організаційної структури, технічних і програмних засобів, базових та тематичних наборів геопросторових даних, метаданих, сервісів, технічних регламентів, стандартів, технічних специфікацій, необхідних для виробництва, оновлення, оброблення, зберігання, оприлюднення, використання геопросторових даних та метаданих, іншої діяльності з такими даними) з метою забезпечення ефективного прийняття органами державної влади та органами місцевого самоврядування управлінських рішень, задоволення потреб суспільства в усіх видах географічної інформації [7]. Схвалені Кабінетом Міністрів України Пріоритетні напрями та завдання (проекти) цифрової трансформації на період до 2023 року [8] передбачають низку відповідних заходів за різними напрямками (юстиція, охорона здоров'я, розвиток територіальних громад та території, економіка і торгівля, фінанси, захист

довкілля та природних ресурсів, соціальна політика, освіта і наука, культура та інформаційна політика та ін.).

Отже, основні сфери суспільного життя охоплюються цифровізацією, яка постійно вдосконалюється. Разом із тим «вдосконалюються» і зловживання цифровими технологіями, зумовивши появу нового виду порушень та злочинів – кіберпорушення та кіберзлочини. Відповідно, виникає потреба у встановленні цивілізованих «Правил гри» в цифровому середовищі, аби використання суспільно корисних переваг цифровізації не було закреслено її ризиками.

У сфері господарювання стрімко формується так звана цифрова економіка з притаманними їй особливостями щодо ключових засад функціонування, переваг та ризиків, суб'єктно-об'єктного складу, електронної форми взаємодії, впливу на конкуренцію тощо, що, своєю чергою, зумовлює необхідність особливих підходів до регулювання господарських відносин у сфері цифрової економіки з метою забезпечення її соціального спрямування, яке має стимулювати переваги цифровізації та запобігати її ризикам та/або зменшувати їх.

Адекватне сучасному суспільству з ознаками громадянського правове забезпечення відносин цифровізації передбачає два основні складники: стимулювання її суспільно-корисних переваг та зменшення загроз/ризиків/їх негативних наслідків (онлайн-шахрайств, кіберзлочинів, недбалого/непрофесійного/легковажного/незваженого з точки зору наслідків використання цифрових технологій). І хоча нормативно-правове регулювання цих відносин існує, проте йому притаманні численні вади, зумовлені як об'єктивними чинниками (стрімкість розвитку цифровізації, поява нових інформаційно-комунікаційних технологій, брак висококваліфікованих фахівців, які знаються на таких технологіях і можуть визначити особливості правового регулювання пов'язаних з ними відносин) так і причинами суб'єктивного характеру (насамперед невиконання накреслених відповідними концепціями та стратегіями завдань щодо вдосконалення правового регулювання відносин у сфері цифрової економіки/цифровізації [1; 9; 10]). Відповідно, нормативно-правовому забезпеченню відносин цифровізації притаманна низка вад [11, с. 48-49]: розпороченість норм, що регулюють відносини цифровізації в численних актах законодавства різної юридичної сили, брак уніфікованої термінології, значна кількість прогалин (в тому числі щодо віртуальних підприємств, штучного інтелекту, правового режиму Інтернет-магазинів

нів та інших бізнес-сайтів, відповідальності їх власників/фактичних володільців тощо), а головне – відсутність стрижневого акта (закону чи кодексу), який визначає основні засади цифровізації/цифрової економіки. Прийняття нових актів (зокрема, Закону «Про електронні комунікації» [12]) запобігає певній прогалині, проте не вирішує проблему оптимізації нормативно-правового регулювання цих нових відносин, що вже пронизують усі сфери суспільного буття, включно з економічною. Поява нових структур (анонсованих нещодавно кібервійськ [13], створення кіберцентру [14]), прийняття Концепції розвитку штучного інтелекту [15] та плану заходів на її реалізацію [16] свідчать про реакцію держави на специфіку цифровізації, незаперечними перевагами якої користуються не лише сумлінні учасники суспільних відносин, але й особи зі злочинними намірами. Ймовірність колосальних втрат від хакерських атак, про що свідчить випадок з кібератакою на американську (США) нафтопроводну компанію Colonial Pipeline [17] (відновлення роботи цифрових ресурсів якої коштувало 5 млн. дол., сплачених хакерам [18]), понівечені людські життя (через помилку в програмному життєзабезпеченні пошти Великої Британії [19]) – це лише окремі випадки негативних наслідків не тільки вад кіберзахисту, а й недостатніх вимог до цифрових ресурсів та їх безпеки.

Завдання оптимізації нормативно-правового забезпечення відносин цифровізації – вельми складне завдання і для *правової науки*, яка має вирішити низку проблем (зокрема, щодо: виявлення основних тенденцій динаміки суспільних відносинах у сфері цифрової економіки; оцінки стану/ступеня ефективності правового регулювання зазначених відносин та виявлення проблем, пов'язаних зі змінами, що відбуваються з появою нових цифрових технологій та їх застосуванням; винайдення оптимальних шляхів, що забезпечать ефективне регулювання з урахуванням не лише поточного стану цих відносин, але й перспектив їх розвитку/змін), і для *законодавця* (створити оптимальне, ефективне, адекватне сучасному стану цифрової економіки та найближчих перспектив її розвитку нормативно-правове регулювання), для *уряду* (забезпечити послідовну реалізацію на практиці прийнятих законодавцем норм у сфері цифрової економіки). Вирішення цієї проблеми є одним із першочергових завдань з огляду на незаперечні переваги цифровізації (і, відповідно, доцільність стимулювання їх використання) та наявність значних ризиків (суспільна небезпечність у разі некомпетентного, легковажного, непродуманого або

навіть злочинного використання цифрових технологій та завдання цим шкоди – не лише матеріальної та моральної, а й руйнівної для життя людей [19] та функціонування цілих систем [17; 18]).

Це свідчить про виняткову актуальність проблем удосконалення правового забезпечення відносин цифровізації, включаючи економічну сферу, та ролі в цьому чинника актів законодавства. Попри порушення важливості цієї проблеми як в Україні [11; 20; 21; 22], так і за кордоном [23; 24; 25], вона є вельми актуальною і її злободенність не зменшуватиметься в міру вдосконалення цифрових технологій та розширення сфер їх застосування. У цих умовах зростає роль винайдення теоретичних засад регулювання відносин цифровізації взагалі і в економічній сфері зокрема.

Ця стаття має на меті започаткувати обґрунтування доцільності запровадження нового поняття – «право цифрової економіки», одним з приводів до чого може слугувати прийняття в Об'єднаному Королівстві Закону цифрової економіки (Digital Economy Act 2010 [26]), оновленого 2017 р. [27].

Виклад основного матеріалу. Специфіка суспільних відносин, що зазнали цифровізації, потребує адекватного цим новим і вельми складним відносинам правового регулювання. У світі ще не напрацьовані теоретичні підходи щодо цього, крім необхідності такого регулювання з урахуванням усіх аспектів цифровізованих відносин. Також відсутня усталена практика оптимального нормативно-правового забезпечення цифровізації, крім необхідності стимулювання суспільно корисних її властивостей та мінімізації ризиків, пов'язаних із цифровізацією. Натомість домінують численні акти законодавства, що регулюють відносини цифровізації (що притаманно і для України), а кодифікованість нормативно-правового регулювання відносин (на зразок згаданої в Об'єднаному Королівстві), що не виключає наявності інших актів законодавства, крім основного, – досить рідке явище.

Наявність у цифровізованих відносин специфічних рис (віртуальних суб'єктів та віртуальних активів, використання електронних документів та електронної форми/онлайн спілкування, можливості діяти анонімно та використовувати потенціал цифрових платформ для отримання переваг у конкуренції, транснаціональність тощо) зумовлює нові підходи до оцінки традиційних явищ (зокрема, отримання переваг у конкуренції, монополізації ринків, визна-

ння правочинів недійсними, визначення відповідального серед учасників віртуального підприємства за некоректне/недбале/непродуктивне/зловмисне використання цифрових ресурсів у разі завдання цим шкоди). Власне, йдеться про формування теоретичного підґрунтя адекватного суспільним потребам нормативно-правового регулювання відносин цифровізації та теоретичного осмислення цього явища. Зазвичай відносини, пов'язані з цифровізацією, визначають як інтернет-відносини (відносини, що складаються в мережі Інтернет, ґрунтовний аналіз точок зору щодо яких було подано у підготовленій співробітниками НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України ще 2016 р. монографії [28]) та ІТ-відносини (відносини, що складаються з приводу інформаційно-комунікаційних технологій в процесі (в результаті) їх створення та використання [29, с. 33]). Досить поширеною думкою (серед фахівців, що займаються правовими проблемами цифровізації) є формування ІТ-права, проте позиції щодо змісту цього поняття різняться. Так, автори «Основ ІТ-права» [30] (Основи ІТ-права: навч. посіб. / Т.В. Бачинський, Р.І. Радейко та ін.; за заг.ред. Т.В. Бачинського. 3-е вид., доп. і перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 244 с.) в одному з посилань вступу дають кілька визначень, що використовуються авторами цієї праці, зокрема ІТ-права: «1) ІТ-право – міждисциплінарна наука, що вивчає розвиток інформаційно-комунікаційних технологій з позиції права; 2) ІТ-право як міжгалузевий інститут права» [30, с. 4-5, посилання 4]. Іншої точки зору дотримуються представники цивілістики (ІТ-право: теорія та практика: навч. посібник / авт. кол-в; за ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонові. 2-е видан., виправлене та доповнене. Одеса: Фенікс, 2019. 472 с.), розглядаючи ІТ-право у широкому сенсі (як «сукупність усіх норм і правил, що регулюють діяльність по використанню інформаційних технологій та інформаційної активності в Інтернеті» [29, с. 44]), у вузькому сенсі (як «регулятивні норми (переважно цивільно-правові), що забезпечують функціонування ІТ-відносин»), спеціальному сенсі (лише «норми, що стосуються суто сфери ІТ-відносин; інформаційних відносин; створення та використання програмного забезпечення; інтернет-відносин тощо»), вважаючи, що «ІТ-законодавство є позірною (уявною) сукупністю норм, що регулюють відносини, тим чи іншим чином поєднані зі створенням та використанням інформаційних технологій» [29, с. 44-45]. Про право цифрової економіки рідко згадується, натомість вико-

ристовується інше поняття – правове забезпечення цифрової економіки [11; 22].

Не вдаючись у згадану дискусію, яка, безумовно, є цікавою і такою, що заслуговує на увагу, в цій статті (з урахуванням вимог до її обсягу) маємо зосередитися на нашій проблемі – формуванні породженого використанням інформаційно-комунікаційних технологій у сфері господарювання **права цифрової економіки** як (1) підгалузі господарського права, що визначає специфіку відносин цифровізації в економічній сфері країни та пов'язані з цим проблеми правового регулювання, (2) як підгалузі господарського законодавства, що складається з актів законодавства та правових норм, які регулюють ці відносини з урахуванням їхньої специфіки; (3) як напряму господарсько-правової науки, що вивчає становлення, їх перспективний розвиток з метою визначення характерних рис, переваг та ризиків цифровізації та напрацювання рекомендацій для законодавця щодо оптимальних шляхів удосконалення правового регулювання цих складних відносин. Виділення в окрему галузь права цифрової економіки не має, на нашу думку, сенсу, оскільки поступ цифровізації та її проникнення в усі складники господарських відносин свідчатиме про обов'язкову їхню властивість, пов'язану з використанням цифрових технологій в усіх основних процесах, притаманних сфері господарювання, починаючи з її основних засад (включаючи основні завдання державної політики щодо цифровізації, перелік основних цифрових прав та обов'язків учасників господарського життя), вимог до суб'єктів, їхньої майнової бази з обов'язковістю цифрових активів, електронної форми господарських зв'язків (включно з договорами, електронними послугами), правил конкуренції в умовах використання цифрових платформ і за участю віртуальних суб'єктів тощо. Отже, про право цифрової економіки в трьох вищезгаданих значеннях доцільно говорити на сучасному етапі, коли відбувається цифровізація економічної та суміжних сфер суспільного життя. Обов'язковість використання цифрових технологій щодо всіх основних аспектів господарського життя, на нашу думку, призведе до появи нової невід'ємної ознаки господарських відносин – їх цифровізованості (як, скажімо, прибутковості для комерційної діяльності).

Оскільки економіка України, як і більшості країн світу, перебуває в стані цифровізації, що потребує адекватного нормативно-правового регулювання з метою забезпечення її соціального спрямування, доцільно порушити пов'язану з цим проблему – системи

такого регулювання. В Україні пропонуються різні варіанти кодифікації законодавства, що регулює зазначені відносини: шляхом прийняття (1) Цифрового кодексу [31, с. 7], що має регулювати відносини цифровізації незалежно від сфер її застосування, визначати основні її засади, та (2) Кодексу/Закону цифрової економіки [11, с. 49, 187]. Разом із тим доцільно вдосконалити наявні кодекси, наповнивши їх відповідними нормами щодо особливостей відносин за участю віртуальних суб'єктів, з використанням цифрових ресурсів/цифрових об'єктів за умови, що загальні засади цифровізації усіх сфер суспільного життя буде визначено на рівні спеціально присвяченого відносинам цифровізації закону/кодексу. Специфіка відносин цифровізації в певних сферах (включаючи економіку) має визначатися актами законодавства, що закріплюють основи правового забезпечення відповідної сфери. У сфері економіки – це ГК України, чинна редакція якого містить окремі положення щодо цифровізації, які переважно стосуються обов'язкової наявності відповідних цифрових ресурсів у господарських організацій державного та комунального секторів економіки та/або їх використання (статті 73-78, 79 та ін.). Отже, виникає проблема більш широкого відображення в ГК господарсько-правових аспектів процесів та наслідків цифровізації. Природно, що один акт, навіть досить ґрунтовний, не спроможний врегулювати весь спектр відносин цифровізації з огляду на їх виключну складність, динамізм, потребу в постійному моніторингу стану цих відносин та ступеня адекватності правового регулювання змінам, пов'язаним з використанням цифрових технологій, впливом/наслідками цифровізації для певних сфер/галузей.

Отже, особливості цифровізації в економічній сфері мають віддзеркалюватися в спеціально присвяченому їй акті – ГК України, який, як і будь-який акт, потребує вдосконалення з урахуванням змін у суспільних відносинах.

На противагу пропозицій щодо скасування Господарського кодексу України в контексті «оновлення Цивільного кодексу України» [32, параграф 1.1] більш конструктивним варіантом, що забезпечить вдосконалення, а не руйнування нинішньої системи українського законодавства, є модернізація Господарського кодексу України [33; 34, с. 106-111: додаток 12], в тому числі з точки зору включення до нього ключових положень про відносини цифрової економіки, зокрема щодо: змісту поняття цифрової економіки та основних засад її функціонування; напрямів та засобів державної

економіко-правової політики щодо цифровізації; принципів поєднання державного регулювання із саморегулюванням у сфері цифровізації; системи нормативно-правового регулювання відносин цифровізації; збалансованих цифрових прав та обов'язків учасників відносин у сфері господарювання; особливостей правового становища віртуальних суб'єктів та правового режиму цифрових ресурсів та віртуальних об'єктів; специфіки договірних відносин, що встановлюються із застосуванням електронних засобів зв'язку та вирішенням пов'язаних із цим спорів; впливу цифровізації на: антимонopolно-конкурентне регулювання; застосування господарсько-правової відповідальності до порушників; на окремі ринки/сфери (фінансових послуг зокрема, які все більше надаються в електронній формі) та зумовлені цим особливості нормативно-правового регулювання відповідних відносин.

Висновки

Порушуючи проблему права цифрової економіки, слід зазначити:

– *підстави для цього* (цифровізація економічної сфери, основні засади якої визначаються на державному рівні із застосуванням поняття цифрової економіки [1]; необхідність правового забезпечення відносин цифрової економіки з метою встановлення цивілізованих «правил гри», що збалансовано враховують публічні та приватні інтереси, переваги та ризики цифровізації у сфері господарювання);

– *зміст поняття «право цифрової економіки»* (як підгалузі господарського права, що визначає особливості правовідносин із цифровим контентом щодо всіх господарсько-правових інститутів; як підгалузі господарського законодавства, норми якого регулюють пов'язані із цифровізацією економіки відносини; як напряму господарсько-правової науки, що опікується проблемами правового забезпечення цифрової економіки).

У міру проникнення цифровізації в усі складники господарських відносин з набуттям останніми обов'язкової характеристики – наявності цифрового контенту – потреба в праві цифрової економіки в зазначених розуміннях відпаде, оскільки вся економіка і відносини, що складатимуться в ній, набуде цієї властивості в поєднанні з традиційними складниками (учасниками – фізичними та юридичними особами, майном в речовій формі тощо). Отже, господарське право (або економічне право, як його оцінюють деякі науковці [35]) стосуватиметься відносин у сфері економіки, яким притаманні як нині традиційні, так і цифрові складники.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки : схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).
2. Питання Єдиного державного веб-порталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних послуг : постановою Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1137. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.05.2021).
3. Офіційно: «Портал Дія» – відтепер Єдиний державний вебпортал електронних послуг. URL : <https://thedigital.gov.ua/news/ofitsiynoportal-diya-vidteper-ediniy-derzhavniy-vebportal-elektronnikh-poslug> (дата звернення: 19.05.2021).
4. Цифрова держава. URL : <https://plan2.dii.gov.ua/> (дата звернення: 19.05.2021).
5. Як працює застосунок «Дій вдома» URL : <https://www.kmu.gov.ua/news/yak-rasucyuje-zastosunok-dij-vdoma> (дата звернення: 19.05.2021).
6. Шмыгаль анонсував запуск онлайн-платформи «Взаємодія» для комунікації з органами исполнительної влади. URL : <https://ukranews.com/news/775775-mintsifry-zapustit-platformu-vzayemodiya-dlya-kommunikatsii-grazhdan-s-organami-ispolnitelnoj-vlasti> (дата звернення: дата звернення: 16.05.2021)
7. Про національну інфраструктуру геопросторових даних : Закон України від 13.04.2020 № 554-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2020. № 37. Ст. 277.
8. Пріоритетні напрями та завдання (проекти) цифрової трансформації на період до 2023 року : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 лютого 2021 р. № 365-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: дата звернення: 30.05.2021).
9. Концепція розвитку системи електронних послуг в Україні : схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2016 р. № 918-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/918-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).
10. Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери : схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1353-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 28.03.2021).
11. Вінник О. М. Правове забезпечення цифрової економіки та електронного бізнесу : монографія. Київ: НДІ приватного права і підприємництва ім. акад. Ф. Г. Бурчака, 2018. 224 с. URL : <https://doi.org/10.32849/978-617-7087-72-3>.
12. Про електронні комунікації : Закон України від 16.12.2020 № 1089-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1089-20#Text> (дата звернення: 28.03.2021).
13. Данилов заявив, що в Україні появятся кибервойска. URL : <https://www.rupor.info/news/174669/danilov-zayavil-chto-v-ukraine-poyavutsya-kibervoyska> (дата звернення: 15.05.2021).
14. Перший кіберцентр в Україні. Як він захищатиме державу і кожного з нас? URL : <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/05/14/673864/> (дата звернення: 14.05.2021).
15. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 14.05.2021).
16. План заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021-2024 роки : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 травня 2021 р. № 438-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2021-%D1%80/sp:max100#Text> (дата звернення: 19.05.2021).
17. У США ввели надзвичайний стан через кібератаку на найбільший бензопровід Colonial. URL : <https://bykvu.com/ua/bukvy/u-ssha-vveli-nadzvichajnij-stan-cherez-kiberataku-na-najbilshij-benzoprovid-colonial/> (дата звернення: 09.05.2021).
18. Colonial Pipeline заради відновлення роботи заплатила хакерам близько \$ 5 млн, – Bloomberg. URL : <https://focus.ua/uk/world/482515-colonial-pipeline-radi-vozobnovleniya-raboty-zaplatila-hakeram-okolo-5-mln-bloomberg> (дата звернення: 16.05.2021).
19. В'язниця, самогубство та зруйновані життя: до чого призвела помилка в програмі британської пошти. URL : https://tech.24tv.ua/pomilka-programi-britanskoji-poshti-zruynuvala-novini-tehnologiy_n1611750 (дата звернення: 11.05.2021).
20. Oksana M. Vinnyk, Dmytro V. Zadykhaylo, Olena M. Honcharenko, Olga V. Shapovalova, Nino B. Patsuriia. Economic and Legal Policy of the State in the Field of Digital Economy. *International Journal of Criminology and Sociology*. 2021. № 10. P. 383-392.
21. Левицька Н.О. Сучасні тенденції розвитку нормативно-правового регулювання цифрової економіки. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 5/2019. С. 26-29. URL : http://www.lsej.org.ua/5_2019/6.pdf (дата звернення: 07.04.2021).
22. Бурило Ю. П., Вавженчук С. Я., Процишен М. В. Правове забезпечення цифрової економіки : навч. посібник / за заг. ред. докт. юрид. наук, проф., академіка НАПрН України О. Д. Крупчана. 2-ге вид., перероб. Київ, 2020, 296 с.
23. Aida Guliyeva, Elena Korneeva, Wadim Strielkowski. An Introduction: Legal Regulation of the Digital Economy and Digital Relations in the 21st Century. URL : <https://doi.org/10.2991/aebmr.k.210318.001>. URL : <https://www.atlantispress.com/proceedings/larder-20/125954173> (дата звернення: 30.05.2021).

24. Prof. Alain Strowel (UCL and USL-B) with Prof. Wouter Vergote (USL-B). Digital Platforms: To Regulate or Not To Regulate? Message to Regulators: Fix the Economics First, Then Focus on the Right Regulation. URL : https://ec.europa.eu/information_society/newsroom/image/document/2016-7/uclouvain_et_universit_saint_louis_14044.pdf (дата звернення: 06.04.2021).

25. Bernd Waas, Vera Pavlou and Elena Gramano. Digital economy and the law: introduction to this Special Issue. *Work Organisation, Labour & Globalisation*. Vol. 12. No. 2., Digital Economy and the Law (Winter 2018), pp. 7-11 (5 pages). Published by: Pluto Journals. URL : https://www.jstor.org/stable/10.13169/workorgalobglob.12.2.0007#meta_data_info_tab_contents (дата звернення: 18.05.2021).

26. Digital Economy Act 2010. URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/24/contents> (дата звернення: 29.05.2021).

27. Digital Economy Act 2017. URL : <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2017/30/contents> (дата звернення: 29.05.2021).

28. Правове регулювання відносин в мережі Інтернет : монографія / А.П. Гетьман, Ю.Є. Атаманова, В.С. Мілаш та ін.; за ред. С.В. Глібка, К.В. Єфремової. Харків: Право, 2016. 360 с.

29. IT-право: теорія та практика : навч. посібник / авт. кол-в; за ред. Є.О. Харитонової, О.І. Харитонової. 2-е вид., виправлене та доповнене. Одеса: Фенікс, 2019. 472 с.

30. Основи IT-права : навч. посібник / Т.В. Бачинський, Р.І. Радейко та ін.; за заг. ред. Т.В. Бачинського. 3-е вид., доп. і перероб. Київ: Юрінком Інтер, 2021. 244 с.

31. Проект: Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020) Концептуальні засади (версія 1.0) Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. URL : <https://uccs.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf> (дата звернення: 30.05.2021).

32. Концепція оновлення Цивільного кодексу України. Київ: Видавничий дім «АртЕк», 2020. 128 с. URL : https://fileview.fwdcdn.com/?url=https%3A%2F%2Fmail.ukr.net%2Fapi%2Fpublic%2Ffile_view%2Flist%3Ftoken%3Di_LMttAVUaiNguQjwNVeLyVV-y7q-lR9UjLoVh1b4wPQrUFh1dfgNm9kzRZhUoERyLYRExIfwTu_3wInCWvcPLEBtOvCrUfqNDg%253A18fRLmHv9in-RYf0%26r%3D1618056435605&default_mode=view&lang=uk#start=0 (дата звернення: 10.04.2021).

33. Концепція модернізації господарського законодавства України. *Юридичний вісник України*. 2011. № 13-15 (1242-1344). С. 18-19.

34. Науково-експертний висновок до Концепції оновлення Цивільного кодексу України / під заг. ред. члена-кореспондента НАН України В.А. Устименка. Київ : НАН України, ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова НАН України», 2021. 112 с.

35. Подцерковний О.П. Сучасне економічне (господарське) право європейських країн як новий щабель розвитку комерційного права. URL : <https://coordynata.com.ua/sucasne-ekonomichne-gospodarske-pravo-evropejskih-krain-ak-novij-sabel-rozvitku-kommercijnogoprava> (дата звернення: 30.05.2021).

Oksana Vinnyk. Digital economy law

The article is devoted to the problems of legal support of the digital economy, which is rapidly formed with its inherent features: key principles of operation, benefits and risks, the specifics of the subject-object composition, electronic form of interaction, the impact on competition. This necessitates special approaches to regulating relations in the digital economy in order to ensure its social orientation, which should stimulate the benefits of digitalization and prevent and / or reduce its risks.

Analysis of the relationship of digitalization in the field of economics shows that they include elements of all economic and legal institutions: the principles of digitalization of the economy and the basic principles of state economic and legal policy on digitalization; specifics of the subject composition (including the presence of virtual enterprises, digital entrepreneurs and subjects of organizational and economic powers that take care of them); features of the object composition (availability of digital resources, including virtual objects); electronic contracts and online dispute resolution; antitrust and competitive regulation, taking into account the presence in the markets of powerful digital platforms, virtual enterprises, other acquisitions of digitalization that affect the state of competition; liability issues (use of digital technologies to detect violations, deal with related cases and apply liability measures), etc. This allows us to propose the concept of "digital economy law": as a scientific field of economic and legal science, which explores the features of the relationship of digitalization in the field of economics in order to develop recommendations for their optimal regulation; sub-branches of economic legislation governing the relationship of digitalization in the economy; sub-branch of commercial law, which determines the specifics of the regulation of such relations.

As digitalization penetrates into all components of economic relations and, accordingly, with the acquisition of the latter mandatory characteristics – the presence of digital content – there will be no need in digital economy in these senses, because the whole economy will acquire this property in combination with traditional components (participants – physical and legal entities, property in kind, etc.). As a result, economic law will relate to relations in the field of economics, which have both traditional and digital components.

Key words: digitalization; digital economy; digital economy law; improving legal regulation.